Oldhøj. Kong Frodes og Kong Svertings Høj i Rostved

Vilfred Friborg Hansen

Midt i 400-tallet e. Kr. udspillede der sig et drama i Thorsager og Rostved – i hvert fald hvis man skal tro de gamle sagn, som de bl. a. er gengivet hos Saxo og oplysningstidens historiker P. F. Suhm.

400-tallet, det er i jernalderens og folkevandringernes tid. Et tidspunkt, hvor der efter sagnet stod et stort rundt tempel for tordenguden Thor i Thorsager, hvor nu rundkirken ligger.

På det tidspunkt regerede den populære kong Frode i landet. Han var af Skjoldungernes æt og havde sit hovedsæde i Lejre ved Roskilde. Men ifølge sagnet kom han i hvert fald mindst én gang også til Thorsager for at ofre til Thor i templet der.

Sammensværgelsen mod kongen

Kong Frode havde gjort både saksernes konge Sverting og svenskernes konge Aun skatskyldig til sig, og han havde endda tilladt sig at tage Kong Svertings datter til sin frille. Sverting ville have hævn og allierede sig naturligt nok med Kong Aun af Sverige, der let lod sig overtale til at indgå i en alliance med det formål at dræbe Kong Frode.

De to sammensvorne havde dog et problem. Kong Frode havde nemlig en uovervindelig og fuldstændig loyal kæmpe ved navn Stærkodder, eller Starkad, omkring sig. Hvis drabet på Frode skulle lykkes, var det absolut nødvendigt at få Stærkodder af vejen først.

Den sag klarede Kong Aun ved at lokke Stærkodder til Sverige under foregivende af at ville holde gæstebud for ham som sin ven. Og straks Stærkodder kom til Sverige blev han overvældet med gaver og god mad, så han kun tænkte på at blive der og nyde tilværelsen som Kong Auns gæst.

Mens Stærkodder mæskede sig hos Kong Aun, tog Kong Sverting under foregivende af venskab til Kong Frode, der opholdt sig i Thorsager for at kunne ofre til guden Thor i templet der. Han blev som planlagt modtaget som ven og gæst af Kong Frode.

Det dobbelte kongemord i Thorsager

En nat var Kong Frode taget til templet for at ofre til Thor. Da Kong Sverting blev klar over det, mente han, at dette måtte være en gunstig lejlighed til at udføre drabet på Kong Frode.

Som sagt, så gjort. Sverting og hans mænd angreb templet, satte ild til det og brændte Kong Frode inde. Men i de kampe, der opstod mellem Frodes og Svertings mænd, blev Kong Sverting selv slået ihjel.

Et dobbelt kongedrab i Thorsager! Stærke sager. Hos historikeren Suhm omtales det sådan:

”Sverting begav sig til Frode, der tog imod ham som sin ven, og havde ham til gæst. Samlingen skete i Aarhus Stift, Calløe Amt, Thorsager Sogn, hvor der var bygget et rundt tempel til guden Thor. Sverting tog nu lejligheden i agt, da Frode om natten forrettede den hedenske gudstjeneste, overfaldt ham og satte ild på templet, hvorved Frode vel omkom, dog ej førend han tillige med havde dræbt Sverting, hvilken derpå blev ved Rostved By begravet i en høj[1]”.

I den lokale version, gengivet af Anton Pedersen i sin bog om Thorsager, hedder det: ”Mens Frode ved midnatstid var inde i Thorstemplet for at ofre til Thor, tændte Sverting ild på templet og indebrændte kong Frode. Sverting blev bagefter fanget af Frodes folk og dræbt. De blev begge begravet i de to høje, som endnu bærer deres navne[2]”.

”En høj ved Rostved by”

Med andre ord: ifølge Suhm skal der ved Rostved by være en høj, hvor Kong Sverting ligger begravet. Ifølge den lokale version skal der endda – formodentlig nær den - ligge en anden høj, hvor Kong Frode er begravet.

Hvilke høje kan der være tale om? Jo, det er sådan set nemt nok, for ved Rostved by ligger der kun én høj, nemlig Oldhøj, der ligger på Rostvedvej lige over for Sechers rutebiler.

Oven i købet har jeg hørt ældre lokale omtale denne høj som højen, hvor Kong Sverting ligger begravet. Så der kan ikke være tvivl.

Sagnet og højen finder sammen

Men Oldhøj er resterne af en 100 m lang langdysse, der blev opført i den tidlige bondestenalder, formodentlig i perioden mellem 3500 og 3200 f. Kr. Højen havde altså stået der i måske 4.000 år, før sagnet om kongemordene i Thorsager blev knyttet til den engang i folkevandringstiden (400 – 800 e. Kr.) eller senere.

Ikke mærkeligt. Det var almindeligt, at folk undrede sig over disse enorme gravmonumenter og derfor søgte forklaringer på, hvordan de var kommet til. Og hvis man så kendte sagnet om det dobbelte kongemord i Thorsager, altså i samme sogn, så var det nærliggende at knytte sagnet til højen, der dengang har været meget større end i dag. Højen var med sin dengang monumentale størrelse virkelig en konges – eller endda to kongers - begravelse værdig.

Ifølge den lokale tradition skal der også være en ”Kong Frodes Høj” i nærheden. Det er umuligt at sige, hvilken høj det kan være. Kunne det være et nu forsvundet gravkammer, der har ligget ved siden af det nuværende? Det vender vi tilbage til... se side 6.

---

[1] Suhm s. 243-244. Værket er bind 1 af en større danmarkshistorie, der udkom i årene 1782 – 1828. I andre versioner omtales sammensværgelsen som værende mellem den svenske Kong Jørund og Sverting Jarl. Skjoldungernes saga s. 56-57.

[2] Anton Pedersen s. 11.

Nationalmuseet i Rostved 1894

Som nævnt er Oldhøj resterne af en meget stor langdysse. Det ved vi fra Nationalmuseets optegnelser om højen i 1894, hvor det hedder:

”Højen er en langdysse og har oprindelig været 100 m lang, men af dem er kun de 26 m bevaret. En del er skåret fra ved anlægget af vejen til Korup. Bredden er 22 m, højden 2,5 m.

Højen ligger lavt og har uagtet sin betydelige størrelse aldrig været fremtrædende. Den har haft en tæt række af randsten rundt om. Mod øst ses 2, mod sydvest 8, mod vest 4 og mod nordvest 7, altså i alt 21 af de oprindeligt mange flere randsten er på plads[3]”.

I 1894 vidste man altså, at langdyssen havde været 100 m lang, så de bevarede 26 m var stort set kun en fjerdedel af den oprindelige dysse.

Museet måtte opgive at beskrive gravkammeret, fordi det var dækket af jord. En enkelt dæksten var dog synlig på sin oprindelige plads over kammeret. Museet vurderede, at der oprindeligt havde været to gravkamre – en nærliggende tanke, når de tre fjerdele af dyssen manglede.

Gravkammeret fremdraget 1946

1946 er museet igen på besigtigelse. Museumsfolkene kan nu kun finde 13 af de 21 randsten, der var synlige i 1894.

Til gengæld er gravkammeret nu synligt og opmålt: kammeret har indgang fra vest, og der er bevaret tre bæresten i hver side og en i hver ende. En af oprindelig tre dæksten er bevaret. Kammeret har været 3,30 m langt, 0,9 bredt i nordøst, 2,1 m bredt i sydvest, og en meter dybt. Dybden kan dog ikke måles nøjagtigt, fordi kammeret er fyldt med affald. Højen er så ødelagt, at kun selve gravkammeret er fredet.

”Hele byens losseplads!”

Men besigtigelsen i 1946 afslører andre artige sager. Nationalmuseet kan konstatere, at Oldhøj anvendes som Rostved-borgernes losseplads!

”Hele højen er ødelagt og omrodet; anvendes til losseplads… Gravkammeret, som er smukt og fredningsværdigt, anvendes nu som skarnkule af hele landsbyen. Dynger af kalkpuds, murbrokker, aske, dåser, glasskår og beskæring fra roser flyder på højen og fylder kammeret mere end halvt”.

Ejeren tømrer Hans Hansen bedyrer, at han har forbudt sine naboer at bruge højen til losseplads, men at de gør det alligevel. Nationalmuseet pålægger naturligvis ejeren at få affaldet fjernet.

-

1950 besøger Nationalmuseet igen stedet, klart nok for at se, om Hans Hansen har fået fjernet affaldet, som det var ham pålagt. Museet noterer: ”Hansen havde fjernet de murbrokker og andet affald, som lå på selve jordhøjen, men kammeret var ikke tømt”. Hansen forklarede, at det havde

[3] www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder. Følgende omtale af museumsbesøg i Rostved stammer også derfra.

været tømt indtil for nylig, men at hans mester, tømrermester Andreas Hansen uden hans vidende havde kørt affaldet ned i kammeret. Han får nu den besked, at hvis ikke affaldet fjernes, vil der blive indgivet politianmeldelse.

-

1982 er det Skov- og Naturstyrelsen, der besigtiger højen. Den noteres nu at være ”stærkt beskadiget”. Randstenene ligger hulter til bulter. Det fredede gravkammer er intakt, men nu fyldt med halm, og pladsen op til højen anvendes som parkeringsplads for rutebiler.

1987 er styrelsen igen ved højen for at se, om påtalen fra 1982 er blevet fulgt. Museet konstaterer, at halmen i gravkammeret er fjernet, og derfor bliver påtalen opgivet. Højens tilstand er dog ikke noget at råbe hurra for. Den er bevokset med græs, nålekrat og -træer.

Sådan fandt Moesgaard Museum den også ved et tilsyn i 2011.

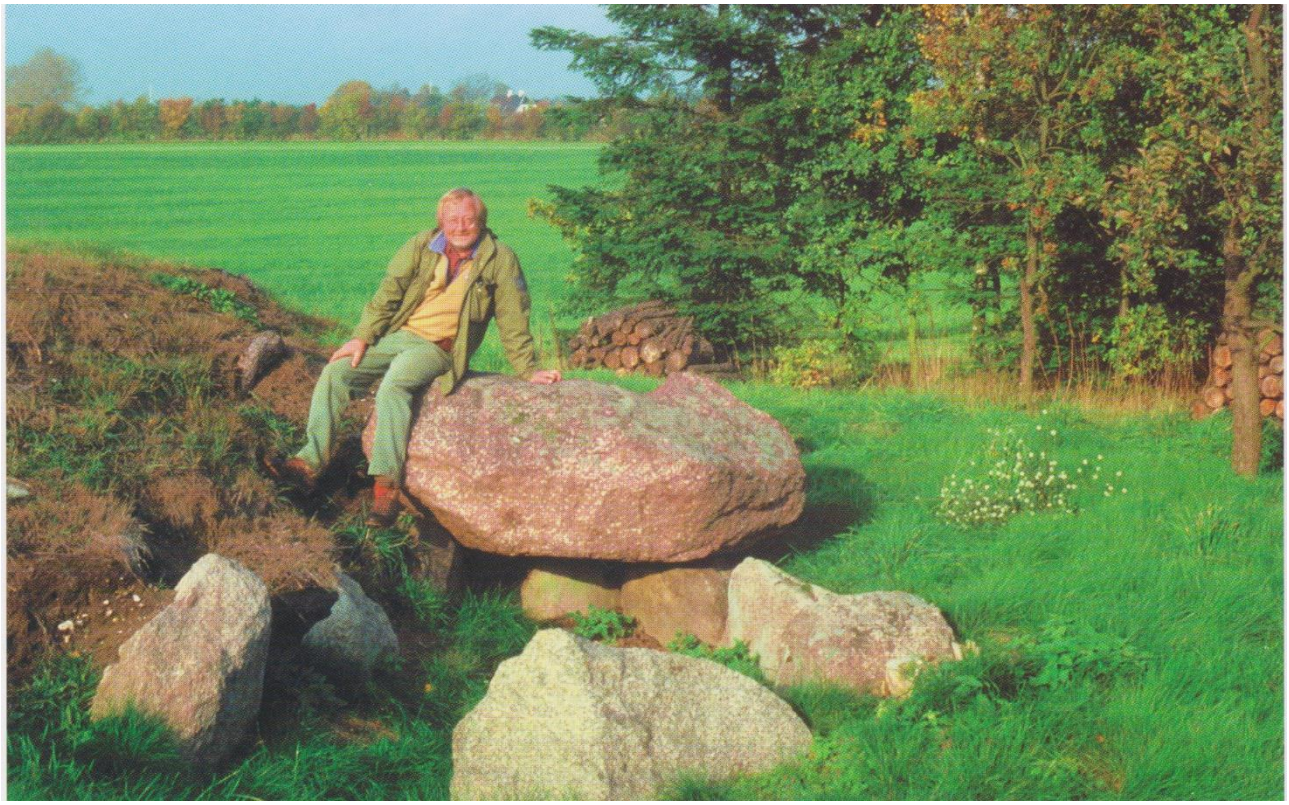

Dette billede af Oldhøj er fra ”Djurslands geologi” 1997 og viser gravkammeret på Oldhøj efter oprydningen i begyndelsen af 1980´erne. Gravkammerets øverste del ses helt intakt, mens resten af højen er overgroet. Oldhøj er geologisk interessant, fordi den store dæksten, som geologen sidder på, er en såkaldt rapakivi, der må være aflejret i randmorænebakkerne langs den sidste israndslinie og derfra slæbt af stenalderfolkene til gravhøjen. Den rødlige rapakivi-granit stammer fra Finland-Baltikum området. Det sidste isfremstød førte isen fra Finland – Baltikum ned gennem den nuværende Østersø, der dannedes derved, og derfra nod nord op gennem bælterne og Kalø Vig og Ebeltoft Vig, der også dannedes ved denne lejlighed. Rapakivien er en såkaldt ”ledeblok”, der afslører isens retning, da den kun kan stamme fra et bestemt område.

Hm. Og sådan fremtræder den store rapakivi-dæksten så i dag… Men der er godt nyt: ejeren af højen, Gunnar Andersen, påtænker en oprydning på højen i løbet af sommeren. Foto VFH april 2021.

BESIGTIGELSER AF OLDHØJ:

1894 ved Nationalmuseet

1946 ved Nationalmuseet

(genbesigtigelse 1950)

1982 ved Skov- og Naturstyrelsen

(genbesigtigelse 1987)

2011 ved Moesgaard Museum

Jættestue?

På gamle kort er Oldhøj markeret som ”Oldhøj. Jættestue”. Kartograferne har fået betegnelsen fra sognebeskrivelsen, indrapporteret af sognets præst, hvor Oldhøjs gravkammer omtales som ”jættestue”. Betegnelsen går igen i fredningsteksten, hvor det nævnes, at fredningen kun gælder ”kammeret: jættestue”.

Betegnelsen ”jættestue” er ofte blevet anvendt blot om særligt store gravkamre. Der er intet, der tyder på, at højen har rummet en rigtig jættestue.

De rigtige jættestuers gravkamre er mandshøje, op til 2½ m høje, foret med flade flintesten i mellemrummene mellem de store bæresten, og drænet med flintesten omkring og under

gravkammeret. De var fra starten beregnet til flere begravelser. Oldhøjs gravkammer opfylder slet ikke de kriterier. I 1946 vurderede Nationalmuseet således, at gravkammeret kun var en enkelt meter dyb / høj.

Oldhøj – en langdysse fra bondestenalderen

Oldhøj er og bliver en usædvanlig stor langdysse, og sandsynligheden taler for, at den oprindeligt har haft to gravkamre – med andre ord: at der har været et gravkammer mere i den 74 m lange del, der forsvandt, da man anlagde vejen til Korup, den nuværende Rostvedvej.

Og her er det da umuligt ikke at få den tanke, at de to høje i Rostved, der bærer de to dræbte kongers navne, har været de to gravkamre, der har ligget ved siden af hinanden. Den ene af dem har været ”Kong Svertings Høj”, den anden ”Kong Frodes Høj”. Gætværk, javel, men indtil andet er bevist…

Og lad os så til sidst slå fast, at de fleste stendysser i dette land stammer fra den tidlige bondestenalder i perioden mellem 3500 og 3200 f. Kr., så det må også gælde Oldhøj. Og at højens tilknytning til sagnet om det dobbelte kongemord sandsynligvis er opstået i folkevandringstiden eller vikingetiden, d. v. s. et sted mellem 400 og 1066 e. Kr., altså måske 4000 år efter at langdysse og høj er opført.

Litteratur:

Both, L.: ”Danmark. En historisk-topographisk Beskrivelse”, Anden Del, Kbh. 1872

Jensen, Jørgen: ”Danmarks Oldtid. Stenalder 13.000 – 2.000 f. Kr.”, Gyldendal 2001

Jensen, Jørgen: ”Danmarks Oldtid. Bronzealder 2.000 – 500 f. Kr.”, Gyldendal 2002

Kristensen, Evald Tang: ”Danske Sagn, som de har lydt i Folkemunde”, Fjerde Afd., Århus 1896

Lidegaard, Mads: ”Danske høje fra sagn og tro”, Kbh. 1998

Møinichen, Jacob Bærent: ”Nordiske Folks Overtroe, Guder, Fabler og Helte…”, Kbh. 1800

Pedersen, Anton: ”Thorsager og Omegn”, Hornslet 1969

Pedersen, Stig A. Schack Pedersen og Petersen, Kaj Strand: ”Djurslands Geologi”. GEUS 1997

Petersen, Stig Tang: ”Træk af Rostveds historie”, utrykt, 1984

”Saxos Danmarks Historie” I, oversat af Peter Zeeberg, Kbh. 2000

Skjoldungernes Saga. Oversættelser v. Karsten Friis-Jensen og Claus Lund. Kbh. 1984

Slots- og Kulturstyrelsens app www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder

Suhm, Peter Frederich: ”Historie om Danmark fra de ældste Tider til Aar 803”, Kbh. 1782

Samtaler med Anne-Marie Foged og Stig Tang Petersen

Stor tak til fhv. bibliotekar Anne-Marie Foged, Rostved, for at have fundet sagnene omkring Oldhøj frem.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen april-maj 2021. Artiklen indgår også i den større artikel om ”Rostveds høje og dysser”.